

דעת הרב קוק על קרבנות לעתיד לבוא

“Will There Be Animal Sacrifices in the 3rd Beit HaMikdash?”

א. הרב צבי הירש קלישר, דרישת ציון, פרק ג, עמ' 90-94

מן השלושה דברים אשר עלימו **העולם עומד**, הוא העבודה להקריב קרבנות ולהעלות ריח ניחוח לפניו (אבות א, ב)... אם יורשה לנו מטעם המלכויות עשות בהר הקודש כחפץ ליבנו, אם יהיה רשות בעת הזאת להעלות ריח ניחוח לפניו או לא... כבר נפסקה ההלכה בתלמוד כר' יהושע שאמר "שמעתי שמקריבים אף על פי שאין בית (עדויות ח, ו)... שקדושה ראשונה קידשה לשעתה ולעתיד לבוא (רמב"ם, בית הבחירה ו, טו)... וכמו שביארת לעיל מן הספרי, שלא נמתין על [=עד שיבוא] נביא, רק נדרוש ציון ואחר כך יבוא נביא, וכמו במנוח שמפליא לעשות על ידי הקרבן... ואם [נחכה ו-] נשמור אז על טהרת הכוהנים ע"י נביא- לא יהיה קרבן, ואם תהיה ראשית הגאולה כמעט מן הנמנעות חס ושלום, **שאין קרבן בלי אליהו עבור הכוהנים ואין אליהו בלי קרבן**.

1. הראי"ה קוק, עולת ראייה א, עמ' רצב

"וערבה לדי' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות" (מלאכי ג, ד)... לעתיד לבא שפע הדעת יתפשט ויחדר אפילו בבעלי-החיים, "לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי, כי מלאה הארץ דעה את ד'" (ישעיהו יא, ט). וההקרבה שתהיה אז של מנחה, מהצומח, תערב לדי' כימי עולם וכשנים קדמוניות.

2. מאורות הראייה- פסח, הפטרת שבת הגדול, ב-

לא יהי' צריך לקחת מהם ולהקריב, ויהי' איסור בזה, ותהי' ההקרבה רק מנחה מהצומח.

3. רמב"ם, מורה נבוכים, ג, לב (תרג' הר"י קאפח)

... ולפיכך לא יתכן כפי טבע האדם שיעזוב כל מה שהורגל לו בבת אחת... והיה הנוהג המפורסם בעולם כולו הרגיל אז... הקרבת מיני בעלי החיים באותן ההיכלות שמעמידים בהן הצורות... לפיכך לא חייבה חכמתו יתעלה... שיצוה אותנו בעזיבת כל מיני העבודות הללו ולהזניחם ולבטלם, לפי שזה היה אז מה שלא יתכן לקבלו לפי טבע האדם שהוא נינוח תמיד במורגל. והיה נעשה זה אז כמו אילו בא נביא בזמנים הללו וקורא לעבודת ד' ואומר, "הנה ד' צוה אתכם שלא תתפללו לו, ולא תצומו... ולפיכך הניח יתעלה אותם מיני העבודות והעבירים מהיותם לנבראים... לשמו יתעלה... לפיך צונו לבנות היכל לו "ועשו לי מקדש", ושיהא הקרבן לו...

ויודע אני כי נפשך תרתע מן הענין הזה בהחלט במחשבה ראשונה, ויקשה עליך זה, ותשאלני... היאך באו ציונים ואזהרות ומעשים גדולים מדוקדקים מאד ובזמנים קבועים, והם כולם אינם מטרה לעצמם אלא מחמת דבר אחר... והוא שכבר נאמר בלשון התורה כיוצא בשאלה זו בדיוק... "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא [כי אמר אלקים פן ינחם העם בראותם מלחמה וישבו מצרימה] ויסב אלקים את העם דרך המדבר ים סוף"... והנה כמו שהסב ד' אותם מן הדרך הישרה שהיא היתה המטרה הראשונה [=מלכתחילה] מחמת חשש מה שאין יכולת לגופותיהם עליו [לסבלו] כפי הטבע.

4. רמב"ם, מורה נבוכים, ג, לז- מטרת כל התורה וצירה אשר עליו היא סובבת, הוא סילוק עבודה זרה ומחיית עקבותיה... הנה נתבאר לך באור שאין בו ספק כי איסור השעטנז והערלה והכלאים מחמת ע"ז...

5. רמב"ם, הקדמה לפרק חלק, יסוד ט'-

כי תורת משה זאת מועתקת מאת הבורא יתב', לא מזולתו. ועליה אין להוסיף וממנה אין לגרוע, לא בתורה שבכתב ולא בתורה שבעל פה, שנאמר (דברים יג, א) "לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו".

6. רמב"ם, הלכות מלכים יא, א

המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה... ובונה המקדש... וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות...".

7. רמב"ם, הל' מעשה קרבנות, ב, יד

כל שיעורי הנסכים האמורין בספר יחזקאל ומנין אותן הקרבנות וסדרי העבודה הכתובים שם כולם מלואים הן ואין נוהגין לדורות אלא הנביא צוה ופירש כיצד יהיו מקריבין המלואין עם חנוכת המזבח בימי המלך המשיח כשיבנה בית שלישי.

8. רמב"ם, הל' מעילה, ח, ח

ראוי לאדם להתבונן במשפטי התורה הקדושה ולידע סוף ענינם כפי כחו ודבר שלא ימצא לו טעם ולא ידע לו עילה אל יהי קל בעיניו ולא יהרוס לעלות אל ה'. הרי נאמר בתורה "ושמרתם את כל חקותי ואת כל משפטי ועשיתם אותם", אמרו חכמים ליתן שמירה ועשייה לחוקים כמשפטים... וכל הקרבנות כולן מכלל החוקים הן אמרו חכמים שבשביל עבודת הקרבנות העולם עומד שבעשיית החוקים והמשפטים זוכין הישרים לחיי העולם הבא...

9. הראי"ה קוק, חזון הצמחונות והשלום, ד, "בשר תאוה"

ד. בבא היתר התורה לאכילת בשר, אחרי קדושת המצות במתן תורה, האריכה בהצעת הדברים: (דברים יב, כ) "ואמרת אוכלה בשר, כי תאוה נפשך לאכול בשר, בכל אות נפשך תאכל בשר". יש כאן גערת-חכם נסתרת והערה גבולית. כלומר, כל זמן שמוסריותך הפנימית לא תקוץ באכילת בשר בע"ח, כמו שכבר אתה קץ מבשר אדם, שע"כ לא הוצרכה תורה לכתוב עליו איסור מפורש, שאין האדם צריך אזהרה על מה שקנה לו כבר מושג טבעי בזה, שזהו כמפורש, שבבא התור של מצב המוסרי האנושי לשקץ בשר בע"ח, מפני הגעל המוסרי שיש בו, הלא אז לא תאוה כלל נפשך לאכול בשר ולא תאכל, שהרי "דברי תורה נדרשים מכלל לאו הן ומכלל הן לאו" (נדרים יא ע"א)...

ח. ... (ג) הכרת החרפה היא התחלת רפואת המוסר "למען תזכרי ובושת בכפרי לך" (יחז' טז, ג): **כסה הדם!** **הסתר חרפתך!** הפעולות תעשינה את פריך, בהמשך הזמן תחנכנה הדורות. המחאה האלמנטרית כשתבוא עתה תהפך לקול מרעים ברעש גדול ואדיר ותצליח את דרכה. **צווי הזביחה**, במערכה מיוחדת, בהקלת הצער, כבר תופס הוא את הרושם שלא עם דבר של הפקר, עם **אבטימט** שאין בו רוח חיים הנך עוסק, כ"א עם נפש חיה. (ד) מה שכתוב "בהקפת הגויל" של אותיות כאלה יקרא לעתיד, בעת הכשר הלבבות. רגשי הלב של החי, רגשי המשפחה שלו **"אותו ואת בנו"**, ומעבר מזה הפרעת רגש המוסר בידיים בזה שהאכזריות בולטת דוקא על ידי **הריסת המשפחה "שלוח האם"** מעל הבנים, היא מתקבצת להד של דימונסטרציה אדירה לקראת העול הכללי... (ה) וכשם שכיסוי הדם מקרב את ה"לא תרצח" עד גבול החי, ואיסור בשר בחלב וכלאים את ה"לא תגזול" ו"לא תעשוק", כך מקרב הוא איסור ה**טריפה** את חובת הסעד ו**ביקור חולים** אל גבול החי; רחם, לפחות, על האמלל, אם ערל לבד מרחם על הבריא והחזק!
ו. עד העת המאושרה והנאורה ההיא, אין אותה המעלה המוסרית של הכרת משפטם של בע"ח ראויה לו כלל. וכמשפט כל מי **שקופץ** ליטול את השם להתחסד במרת חסידות הבלתי הולמתו, שאינה מביאה לו כ"א ערבוביא בדעותיו והליכות חייו...

10. הראי"ה קוק, קובץ כתב יד קדשו ח"ב, קובץ א, ה, ח

א. זבחי בעלי חיים יתמעטו מאכילת **רשות** ודאי, כי הכתוב אומר "כי תאוה נפשך לאכול בשר" (דברים יב, כ), ואיך תאוה הנפש השלמה לאכול בשר החי... לצרכי **חובת** היום [=קרבנות תמיד], יתכן להיות שעוד יעמדו בעלי חיים רבים במשך תקופה שלמה על מיפתן שלימות כזה שירגילום להקריב חייהם לקרבן לד', לאות על ההכרה הגדולה של הטובה הבאה להם, ושתבא על ידי עבודת ד' שהביאה את האדם עד הלום, להיות עולה במעלה רמה כל כך עד ששם כל השתדלותו לרוממות הבעלי חיים וכבודם... או שיהי' עדיין איזה צורך להחזיק

כח המשכה בגבורה בעולם שלא יחזור הגרוע והשפל שבמין האנושי לעשות בבחירה מעשים רעים, לעשות נסיגה לאחור בשלימות המוסרית, ויהיו הקרבנות מוציאים דבר זה אל הפועל.

ב. או שהסנהדרין אז ימצאו לנכון, על פי הכח שיש להם לעקור מן התורה **בשב ואל תעשה***, לפטור מקרבנות החובה של מין החי, כיון שכבר חדלה הריגת החי מן המנהג של תשמישי הרשות. והמקרא מסייע, שקרא הכתוב לקרבן לחם, את **קרבני לחמי לאישי**, ואחר כך אומר את הכבש האחד, הא כיצד? כל זמן שבעלי חיים קרבים לתשמיש הרשות עשה בעלי חיים לגבוה, אבל כשבעלי חיים אינם קרבים לרשות עשה הקורבנות מלחם. ועל זה רמזו חז"ל **"כל הקרבנות בטלים ותודה אינה בטלה"** (ויקרא רבה, ט, ז), שיש בה לחם. ועל כן נאמר **"וערבה לד' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם וכשנים קדמוניות"** (מלאכי ג, ד), כי הנשאת אחרי ההשלמה העליונה האנושית ראוי שתהיה המנחה. ודייק הכתוב בפרשת קרבנות, את קרבני לחמי כדאמרן, ואמר ואמרת להם **זה האשה אשר תקריבו לד'**, היינו אתה תשיג כי סוף כל סוף יהי הקרבן לחמי לאישי, לחם מנחה, רק כעת עד זמן ההשלמה תאמר להם שיקריבו כבשים, ומותנה תמיד **לריח ניחוח**, וכיון שיבורר בזמן ההשלמה שהריגת הבעלי חיים אי אפשר שתהי' לריח ניחוח.

ג. ויוכל להיות שעל פי סנהדרין ועל פי נביאים **תשוב העבודה לבכורות** (ספרי בעלותך), כיון שימצא על זה מקרא מפורש בתורה, אין זה עוקר דבר מן התורה כי אם **מקיים את התורה**. וכיון שהבכורות נפסלו על ידי חטא העגל, אי אפשר שיהי' דבר של חטא קיים לעולם, כי התשובה קדמה לעולם, על כן כשיתוקן כל רושם של חטא העגל תשוב העבודה לבכורות. והכהנים אמנם גם הם ודאי לא יפסלו, כיון שעלו לא ירדו. ויש **לדרוש*** שחובת קרבנות בעלי חיים אינם אמורים כי אם **כל זמן שהמקריבים הם רק הכהנים**, על כן כתיב **"ושחט אותו על ירך וכו'"** **"וזרקו בני אהרן הכהנים את דמו"**, אבל כשיהי' כשרים גם כן בכורות, אז מטעם העילוי של בעלי חיים וכלל המציאות אין הבעלי חיים נהוגים, כי אם לחם ומנחה, לאות הכרת טובה ועילוי. וכך היא המדה בכל פעם שנמצא פסוק בתורה וסברא ישרה, שיש כח ביד בית דין הגדול, מכל שכן בצירוף הנביאים, לפסוק הוראות גדולות כאלה*. אמנם זה החזיון הוא **לימים רחוקים מאד**, ויוכל היות שתיקון העולם בתחית המתים יהי' לפני זה, ואז באמת כמה ענינים ישתנו לפי ערך הזמן. רק הרשעים הם **האוכלים פגה** את עץ הדעת, ולא ידעו גודל הערך של כל דבר בשעתו.

11. **הראי"ה קוק, לנבוכי הדור, עמ' מו-** אז ודאי סנהדרי גדולה... יעמיקו בתורה, אם יתכן לזבח אז לד' כל חי, כאשר אין האדם יכול לרצות בזה בשום אופן מצד הכרתו המוסרית, ונאמר **"לרצונכם תזבחו"** (ויקרא יט, ה)... ודאי יהיה כח ביד ב"ד הגדול להחליף את הקרבנות של הבהמות למנחות מן הצמחים... וכל אשר יגזרו בפירוש התורה והגבלתה, בין על פי **טעמא דקרא**, בין ע"פ **שימצאו סמך** מן התורה... הר"ז תורה שלימה, והחולק על זה הוא זקן ממרא, שלא ימצא חוטא מגונה כזה בזמן השלימות.¹

12. **שם, ט-** יתכן שימשכו הקורבנות גם בזמן התקופה של השלמת הבעלי חיים רק בתור עזר לתקן הנפשות המגולגלות בבהמות, וכפי המעלה הגדולה של הדעת אז תהי' הדעת ברורה מי יבחר לקרבן.

13. **רמב"ם הלכות ממרים ב-** א. בית דין גדול **שדרשו באחת מן המדות** כפי מה שנראה בעיניהם שהדין כך ודנו דין, ועמד אחריהם ב"ד אחר ונראה לו טעם אחר לסתור אותו, הרי זה סותר ודן כפי מה שנראה בעיניו, שנאמר **"אל השופט אשר יהיה בימים ההם"**, אינך חייב ללכת אלא אחר בית דין שבדורך.

14. **הר"י קארו, כסף משנה**: הא דתנן... שאין ב"ד יכול לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהא גדול ממנו בחכמה ובמנין, היינו כשנחלקו בגזירה או תקנה (ולא בדרשה)

15. **רמב"ם שם, ד-** ויש לבית דין **לעקור** אף דברים אלו [הגזירות] לפי שעה **אף על פי שהוא קטן מן הראשונים** שלא יהו גזרות אלו חמורין מדברי תורה עצמה, שאפילו דברי תורה יש לכל בית דין לעקרו הוראת שעה. כיצד? בית דין שראו לחזק הדת ולעשות סייג כדי שלא יעברו העם על דברי תורה, מכין ועונשין שלא כדין אבל אין קובעין הדבר לדורות ואומרים שהלכה כך הוא, וכן אם ראו לפי שעה לבטל מצות עשה או לעבור על מצות לא תעשה כדי להחזיר רבים לדת או להציל רבים מישראל מלהכשל בדברים אחרים, **עושין לפי מה שצריכה**

¹ כן פסקו גם הרב יוסף משאש, רבה של חיפה, אוצר המכתבים ב, סימן א'שה; הרח"ד הלוי, רבה של ת"א, עשה לך רב ט, סימן לו. אף הגרי"י ויינברג, בעל השרידי-אש, כל כתבי הגרי"י ויינברג ב, עמ' 255.

השעה, כשם שהרופא חותך ידו או רגלו של זה כדי שיחיה כולו, כך בית דין מוריס בזמן מן הזמנים לעבור על קצת מצות לפי שעה כדי שיתקיימו [כולם] כדרך שאמרו חכמים הראשונים חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה.

16. **אגרות הראי"ה א, עמ' קג**- ואם תפול שאלה על איזה משפט שבתורה, **שלפי מושגי המוסר** יהיה נראה שצריך להיות **מובן באופן אחר**, אז אם באמת ע"פ ב"ד הגדול יוחלט שזה המשפט לא נאמר כ"א באותם התנאים שכבר אינם, **ודאי ימצא ע"ז מקור בתורה**.

17. **רש"י, יבמות צ ע"א, שב ואל תעשה**... לאו עקירה בידיים הוא. [הרמב"ם לא מבחין בכך, ויתכן שמתיר אף בקום ועשה]

18. **ש"ך, יורה דעה סימן שמב, ד**- דב"ד יכולים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה.

19. **הראי"ה קוק, שו"ת משפט כהן, סי' צד** (מרחשוון תרע"ח)- מטעם טומאה הרי הותרה בצבור... ואז נקריב כל הקרבנות כולם... גם קודם שיבוא משיח... אמנם המצוה היא לבנות הבית כדי להקריב שם, ולחוג הרגלים... אבל לומר שאם אין מקריבים עוברים על "לא תעשון אתי" בית תבנית בית, לא מסתבר כלל, רק שעשה מצוה ולא גמרה.

20. **הראי"ה קוק, אגרות ראי"ה ד, עמוד כד** (מכסלו תר"פ לר"ח הירשנסון, מח"ס מלכי בקודש)- ובענין הקרבנות, ג"כ יותר נכון להאמין שהכל ישוב על מכונו...".

21. **הראי"ה קוק, אוצרות הראי"ה ב, עמ' 743**- תיבת 'לעתיד לבא' (ש)כוללת ג"כ בחלקיה 'ביאת המשיח' יותחיית המתים, (אך) לא על הזמנים ותארום אנו דנים...

